

Jolanta Spętana

Wielkopolska Wyższa Szkoła Społeczno-Ekonomiczna w Środzie Wlkp.

**Maria Eduarda Duarte: *Poradnictwo i Life
Designing: Jak pomagać w konstruowaniu kariery?*
O poszukiwaniu wiedzy i sensu życia w poradnictwie
kariery. Katedra UNESCO, Instytut Pedagogiki
Uniwersytetu Wrocławskiego,
Wrocław, 19–20 maja 2015 r.**

Kolejny już raz międzynarodowa Katedra UNESCO Całozyciowego Poradnictwa Zawodowego, mająca swoją siedzibę w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego, zgromadziła licznych przedstawicieli badaczy poradnictwa kariery, doradców zawodu, trenerów rozwoju osobistego, refleksyjnie zorientowanych teoretyków myśli poradowniczej, reprezentantów środowisk akademickich, studentów Uniwersytetu Wrocławskiego, a także gości reprezentujących sektor organizacji pozarządowych. Zebranie tak liczne, a zarazem zróżnicowane grono zaangażowanych w tematykę poradniczą osób związane było z wizytą prof. Marii Eduardy Duarte z Uniwersytetu w Lizbonie. Seminarium naukowe zorganizowane z inicjatywy dr Violetty Drabik-Podgórnjej i dr Marka Podgórnego odbyło się w dniach 19–20 maja 2015 r.

Pierwszy dzień seminarium był zaproszeniem do dyskusji na temat „kondycji” poradnictwa kariery we współczesnym świecie. W dyskusji panelowej poza prof. Duarte wzięli udział przedstawiciele polskiego środowiska poradniczego (prof. Alicja Kargulowa, prof. Bożena Wojtasik, prof. Wiktor Żłobicki, dr Henryk Jarosiewicz), władz Uniwersytetu Wrocławskiego (prodziekani Wydziału Nauk Historycznych i Pedagogicznych: prof. Witold Jakubowski, prof. Przemysław Wiszewski) oraz Wydziału Edukacji miasta Wrocławia (dyrektor Wydziału Gimnazjów i Szkół Ponadgimnazjalnych Ewa Szczęch).

Profesor Duarte swój wykład oparła na interdyscyplinarnej perspektywie holistycznej wizji jednostki. Wnikliwe i wszechstronne zaprezentowanie przez prelegentkę problematyki poradnictwa, ukazanie jej w kontekście nowych trendów, procesów i zjawisk uwarunkowanych zmianami cywilizacyjnymi, pozwalają postrzegać

ten wykład jako integralną część dyskursu naukowego na temat istotnych wymiarów życia społecznego i jednostkowego. Zaprezentowane analizy odzwierciedlały bowiem liczne dylematy i problemy, których jednostka doświadcza na różnych poziomach egzystencji. Umiejętność scalenia wielu paradygmatów interpretacyjnych dynamicznych przemian zachodzących w obrębie życia społecznego, zaprezentowana w refleksji prof. Duarte, pozwala na postrzeganie jednostki wielowymiarowo. Dzięki wieloaspektowej wizji człowieka, uwzględniającej jego potrzeby, aspiracje, uwarunkowania socjokulturowe, a także kategorie celu, istoty i sensu życia, kształtowana jest idea poradnictwa całościowego, któremu reprezentantka Uniwersytetu Lizbońskiego poświęciła w swoich wystąpieniach wiele uwagi. Dzięki takiemu spojrzeniu, obecnemu we współczesnej refleksji nad poradnictwem, można je rozpatrywać w kontekście zachodzących procesów, uwzględniając potrzebę redefinicji podstawowych obszarów problemowych wewnątrz tej dynamicznie rozwijającej się dyscypliny naukowej, jaką stanowi nauka o poradnictwie w wielu odmianach i postaciach.

Problematyka panelu prowadzonego na Uniwersytecie Wrocławskim *Life Designing i poradnictwo: Jak pomagać w konstruowaniu kariery?* przedstawiona została z uwzględnieniem kwestii: modelu konstruowania życia w poradnictwie (działań i praktyki), filozofii nauki, modelu kulturowego, więzi ekologicznych. Metodyczny podział prezentowanych treści panelowych na kwestie do dyskusji oraz zagadnienia i stwierdzenia zamknięte pytaniami, pozwalał słuchaczom na przeżycie cennego doświadczenia współuczestnictwa w dyskusji.

„Poradnictwo w Konstruowaniu Życia” zgodnie z rozumieniem prof. Duarte winno obejmować pogłębione badania, a także uwzględniać założenie, zgodnie z którym nie tyle powinien być prognozowany sukces zawodowy, ile uwzględnione przekonanie, że jednostka rozwija umiejętności adaptacyjne w procesie całego życia. Rolą poradnictwa jest wówczas prognozowanie jej sukcesu subiektywnego, utożsamianego z dobrostanem. Metodą pracy doradcy jest przede wszystkim analiza dialogów prowadzonych w określonym kontekście społeczno-kulturowym. Cenną konkluzją, wieńczącą tę część wizyty prof. Duarte, było otwarte pytanie o zdolność człowieka do symbolicznego zamknięcia drzwi, porzucenia technokratycznej wizji wiedzy, otwierania się na nowe, odkrywane w psychologii kariery modele, w kontrze do instrumentalizacji ludzkich zachowań.

W drugim dniu seminarium naukowego można było uczestniczyć w wykładzie i prowadzonych przez prof. Duarte warsztatach. Wykład koncentrował się wokół zmian w poradnictwie: *Od doradztwa zawodowego do poradnictwa kariery: Life Designing czy Life Coaching*. Prelegentka przedstawiła retrospektywne ujęcie poradnictwa i doradztwa w perspektywie historycznej i kulturowej. Nakreślając sylwetki uczonych i ich dokonania naukowe (m.in. Parsons, Claparede, Binet, Pieron, Germain, Kargulowa), zwróciła uwagę na kwestie zróżnicowania zawodów i sposobów niesienia pomocy w negocjowaniu ich znaczeń w okresie rewolucji przemysłowej. Przywołała stale aktualne pojęcia kariery zawodowej oraz niektóre z celów

doradztwa zawodowego, które wydają się nadal zbieżne z normami społecznymi adekwatnymi dla lat 50. XX wieku. Akcentując przełomowe momenty w rozwoju badań nad poradnictwem, zwróciła uwagę zarówno na okres, w którym pojawiła się psychologia zawodu (tj. okres powoli zanikającego kolektywizmu na rzecz indywidualizmu), jak i późniejszą ideę podkreślającą potrzebę humanizowania organizacji wedle teoretycznych wskazań pragmatyzmu Jamesa, psychologii dynamicznej Lewina, zadowolenia z pracy Happocka, motywacji Masłowa, czy teorii rozwoju kadr Argyrisa. Podsumowując dwudziestowieczne dziedzictwo teorii doradztwa, odesłała do wizji jednostki konceptualnie osadzonej w ogólnym systemie (rodziny, zakładu pracy, środowiska lokalnego), dzięki czemu doradztwo i poradnictwo mogło posługiwać się teoriami konstruktywizmu i społecznego konstrukcjonizmu oraz używać pojęć: zarządzanie personelem, zarządzanie zasobami ludzkimi i rozwój potencjału ludzkiego.

Charakteryzując nową fazę myślenia o poradnictwie, prof. Duarte odnosiła się do znanych strategii poradniczych oraz koncepcji całego procesu konstruowania i wplatania doradztwa w życie, w celu świadomego budowania kariery i dokonywania wyboru stylu życia. Aby zrozumieć doradztwo w XXI wieku, zasugerowała, by sięgnąć do opisów podejmowanych prób scalenia teorii doradztwa i poradnictwa i sposobów wykorzystywania takich parametrów doradztwa, jak nowe modele, techniki, nowe narzędzia i sposoby postrzegania człowieka. Nie pominęła także znaczenia masowych ruchów społecznych, poszukujących nowych środków zaspokojenia aspiracji i rozbudzania nadziei wśród współczesnych ludzi.

Opisując poziomy niezbędnej interwencji, prelegentka zaznaczyła, iż należy ją rozpocząć od udzielenia informacji pomagającej klientom zrozumieć ich sytuację na rynku pracy, następnie udzielać im pomocy psychologiczno-pedagogicznej, spójnej z innymi działaniami stosowanymi w poradnictwie życia i kariery. Wydaje się, że prof. Duarte w kontekście „Poradnictwa w Konstruowaniu Życia” szczególnie podkreśla znaczenie poziomu obejmującego przygotowanie do myślenia o sobie jako o współkonstruktorze. Jej zdaniem współkonstruowanie, czyli zdolność osiągnięcia powodzenia w dialogu, zawierające element kształtowania siebie i modyfikowania kontekstu, oparte jest na idiograficznej, a nie monotematycznej definicji sukcesu. Poradnictwo w tym rozumieniu jest wytworem społecznym odwołującym się do zdolności wykorzystania silnych i zrekompensowania słabych stron jednostki z uwzględnieniem osobistych zasobów i standardów pracy zespołowej oraz kontekstu społeczno-kulturowego. Paradygmat konstruowania życia – jak podkreśliła przedstawicielka Uniwersytetu Lizbońskiego – w praktyce odnosi się do refleksji nad sobą i otoczeniem, otwartości na informacje zwrotne oraz wyobrażania sobie możliwych *Ja*. Istota zachodzących zmian i charakter dokonywanych interwencji (w postaci procesu poradniczego) wskazują ponadto na konieczność podjęcia nowego sposobu szkolenia doradców, opartego na intensywnym zgłębianiu autodialogów i przygotowaniu do prowadzenia dialogu z Innym.

„Poradnictwo w konstruowaniu życia” oznacza tu, że można je pojąć pod warunkiem zrozumienia, iż produkcja i recepcja nieodmiennie współlistnieją w tym samym procesie. Dialog będący bazą prowadzenia autonarracji budowanej na wspomnieniach z historii życia umożliwia tu zarówno wykorzystanie samego procesu poznawczo-emocjonalnego, jak i podejście interdyscyplinarne i wielometodologiczne. Koncepcja dialogu i towarzysząca jej „koncepcja międzyjednostkowości” pozwala na dotarcie do sensu życia, dzięki prowadzeniu autonarracji i dialogów z innymi. Dialog jest zatem kwestią fundamentalną dla określenia istoty poradnictwa, ponieważ wszelka praktyka semiotyczna, skoncentrowana wokół interpretacji i nadawania znaczenia, wskazuje na rolę i znaczenie komunikacji i rozmowy, będących osią strategii pozwalającej zrozumieć egzystencję. Odnosząc się do koncepcji P. Ricoeura, wskazane zostają przestrzenie zapośredniczenia, oznaczające socjalizację jednostki oraz rozumienie jej jako części szerszego obrazu transjednostkowości. Współkonstruowanie znaczenia ma na celu przeobrażenie klienta i udzielenie mu pomocy w stworzeniu na nowo swej narracyjnej tożsamości w sposób, który otwiera nowe możliwości samokonstruowania np. w roli zawodowej. Ważnym wymiarem poradnictwa w konstruowaniu życia jest wobec tego świadomość *Ja*, związana z umiejętnością przepracowania własnej historii w obszarach przywołanych pamięcią. Podjęcie dialogu wyznacza nowe horyzonty komunikacji i staje się czynnością kontekstualizującą. Dzięki temu możliwe jest nadanie nowej barwy każdej biografii i zrozumienie tego, co znajduje się poza własną historią. Można, za prof. Duarte, powiedzieć, że wszelka kontekstualizacja odzwierciedla za każdym razem inną historię, którą w trakcie ponownego opowiadania przybiera świadomość *Ja*, sekwencyjnie interpretując przeszłość. Dzięki opowiedzeniu swojej historii możliwa jest metamorfoza życia, co znaczy, że przeszłość, naznaczona pragnieniami i planami, na ogół jest skierowana ku przygotowywanej przyszłości. W tym świetle powrót do przeszłości staje się sposobem kreślenia pożądanej przyszłości i jawi się w postaci moralu biograficznej opowieści. Działalność poradnicza jest niemożliwa bez relacji opartej na dialogu prowadzonym zgodnie z założeniami przyjętej teorii; działalność ta musi stawiać na wzajemne rozumienie się i na upodmiotowienie klienta.

Poradnictwo jako działanie społeczne, w refleksji prof. Duarte, nie stanowi zatem jedynie domeny aktywności doradców, ale wkracza w obszar zwany *life coachingiem*. Korzenie coachingu, wskazane w wykładzie, sięgają doradztwa w zakresie zarządzania, kształtowania zdolności przywódczych i rozwoju organizacji, odcinają się natomiast od radzenia, liberalnego poradnictwa, terapii i mentoringu. Poradnictwo zatem to czas i przestrzeń dialogu, rozmawiania twarzą w twarz o ważności intersubiektywności, a zasadniczo konstruowanie znaczeń w relacjach z innymi, znaczeń urzeczywistniających zasady solidarności, sprawiedliwości społecznej oraz wolności.

Warsztatowa część wystąpienia prelegentki, zatytułowana *Kilka myśli o szkoleniu doradców: Dialogi i narracje*, dostarczyła słuchaczom praktycznych wskazówek odnośnie do modelu konstruowania życia w poradnictwie kariery oraz

zainspirowała do rozważania na temat szkolenia doradców kariery w powiązaniu z tym modelem. Ważnym zagadnieniem podjętym podczas warsztatu było odróżnienie krytyki od krytycyzmu oraz refleksja dotycząca kształcenia jako podróży, ko-konstruowania tożsamości i wyzwania, jakie stwarza wejrzenie w samego siebie. Metaforyczne ujęcie powyższego stanowiła myśl o porzuceniu przez jednostkę roli biernego przedmiotu oddziaływań „czynników” na rzecz świadomości swego ETO-SU, stawania się siłą sprawczą losu przez podejmowanie się rozumowej interpretacji (LOGOS) i konstruowania ścieżki, którą należy podążyć (PATOS).

Ważnym elementem rozważań w tej części wystąpienia była także kwestia maksymalnego korzystania z doświadczenia i przekształcania idei w rzeczywistość na mocy motywacji-działania, czerpania z historii życia, zaangażowania i osobistego wyboru. Niezwykle cennym tropem, w bogatym w treści i znaczenia materiale prelegentki, było odwołanie do biblijnej historii Józefa – ilustracji inspirującej do oglądu samego siebie jako jednostki wplątanej w dramat swej indywidualności, negatywnej oceny ze strony niewyróżniających się innych, wiedzy o sobie samym, oczekiwań solidarności oraz odwoływania się do pamięci. Profesor przekonywała, że dzięki metodycznemu rozpatrywaniu historii życia można mówić o poradnictwie jako procesie ciągłej interakcji przepełnionej emocjami, uczuciami, podejmowaniem decyzji, w realistycznych kontekstach życia i działań jednostek, jako interakcji wymagającej licznych kompetencji (planowania, podejmowania decyzji, badania, rozwiązywania problemów, negocjowania). Twierdziła, iż spojrzenie w przyszłość pozwala na znalezienie idiograficznych rozwiązań, wspieranie zmiany związanej z umiejętnościami miękkimi i twardymi, z perspektywą zadaniową i ekspercką. Zgrany konglomerat stanowią tu również: elastyczny schemat działania, kanał komunikacji, wyniki oglądu kwestii związanych z karierą jako procesem ciągłych interakcji i zwrotu paradygmatycznego w kierunku dopasowania właściwej osoby do nowych kontekstów. Jest to o tyle ważne, że realia współczesnego życia społecznego obfitują w coraz to nowe problemy wyrażające się depresją, uzależnieniami, samobójstwem, dyskryminacją, bezrobociem u tzw. podatnych jednostek.

We współczesnej niejednorodnej cywilizacyjnie i zróżnicowanej kulturowo rzeczywistości, nacechowanej niezwykle zmiennością, prof. Duarte zwraca uwagę na potrzebę działania poradniczego rozpisanego na kilka etapów: 1) określenie problemu klienta w jego głównym kontekście, 2) badanie obecnego systemu subiektywnych form tożsamości uznawanych przez klienta, 3) otwieranie perspektyw zmiany, 4) umiejscowienie jego problemów w nowej historii życia, 5) konkretyzacja działań i aktualizacja tożsamości.

Podsumowując powyższe, można powiedzieć, że pojawia się nowy wymiar działania doradcy i rozumienia jego roli, jego stylu poradniczej pracy, polegającej na współkonstruowaniu, na wpasowywaniu pracy w życie oraz życia w pracę, z nadrzędnym celem w postaci poszukiwania prawdziwej wiedzy, a w efekcie dążenia do odnalezienia istoty, celu i powiązanych z nimi kategorii sensu życia.

Wizyta prof. Duarte zaowocowała stworzeniem nieformalnej platformy wymiany doświadczeń, opinii i refleksji na bazie indywidualnych percepcji i doświadczeń badawczych jej uczestników. Wielostronny i niezwykle cenny, a zarazem uniwersalny charakter tego przedsięwzięcia naukowego pozwala mieć nadzieję na kontynuację takich inicjatyw i na ich wpisanie się w jedną z myśli przewodnich wykładu prof. Duarte: o potrzebie podejmowania rozumowej interpretacji (LOGOS) i konstruowaniu ścieżki, którą należy podążać (PATOS).